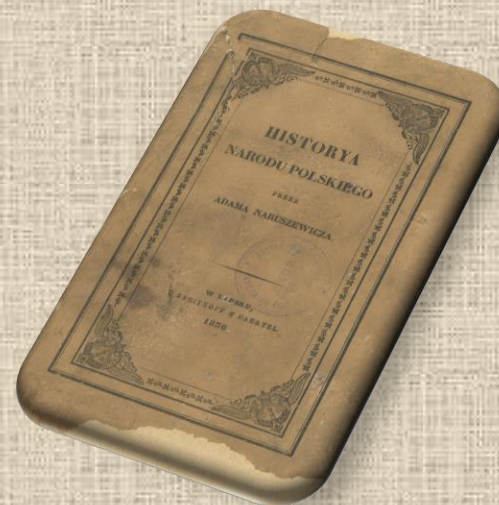

CYMELIA ZE STAREJ SZAFY

*(Historia narodu polskiego. T. 1
Adama Naruszewicza)*

*ze zbiorów
Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach*

WSTĘP

Chcielibyśmy zwrócić uwagę Czytelników na kolejną książkę z naszych cymeliowych zbiorów. Tym razem będzie to *Historia narodu polskiego*, t. 1 autorstwa Adama Naruszewicza. Pewnie pominęlibyśmy to wydawnictwo w naszych prezentacjach, gdyby nie fakt, iż książka ta niedawno została poddana kompleksowym pracom konserwatorskim. Uważamy, że warto zobaczyć efekt końcowy tych wysiłków. Okazuje się, iż fachowe i rzetelne podejście do tematu [czytaj: konserwacji] może zdziałać cuda i zniszczony, rozpadający się egzemplarz książki otrzymuje swoje nowe, drugie życie, by trwać jeszcze kolejne lata.

Zaprezentujemy więc stan obecny dzieła Adama Naruszewicza, ale też pokażemy jak wyglądało ono przed pracami konserwatorskimi. Sądzymy, iż porównanie wyglądu sprzed- i po- może okazać się ciekawym doświadczeniem

Książka

Historya narodu polskiego. T. 1 / przez Adama Naruszewicza.

Wyd. nowe Jana Nep: Bobrowicza. - Lipsk : Breitkopf & Haertel, 1836. - XXXII, 216 s., [4] k. tabl. ; 21 cm.

Temat: [Polska - 10-14 w](#)

brak informacji o dostępności

Czytelnia Książek

Brak informacji o dostępności pozycji do wypożyczenia: sygn. G.Z.

Do zbiorów suwalskiej Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej wymieniony tom dzieła Naruszewicza (wyd. z 1836 r.) trafił w 1986 r. Książka została zakupiona na aukcji za cenę 2500 zł, następnie wpisano ją 6 listopada tegoż roku do inwentarza czytelni, do tzw. Gabinetu

Zbiorów (najbardziej wartościowe, unikalne wydawnictwa-cymelia).

Niestety od początku stan woluminu nie był najlepszy. Uszkodzenia fizyczne, a także wpływ światła, temperatury oraz mikroorganizmów prowadziły do postępującej degradacji druku. Dodatkowym czynnikiem mającym negatywny wpływ było zakwaszenie papieru.

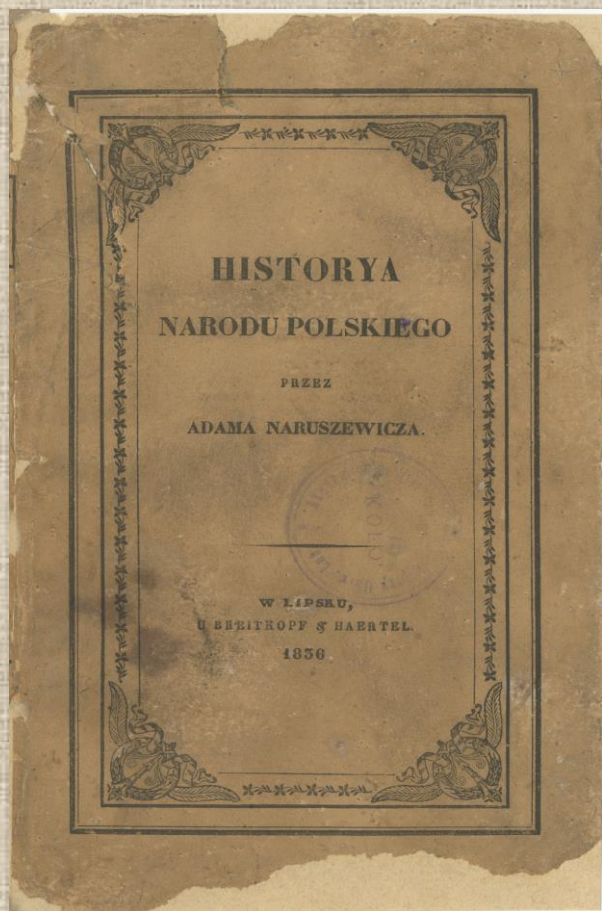
NARUSZEWICZ, Adam (1733-1796)

G. Z.

Historya narodu polskiego. T. 1 / przez Adama Naruszewicza. - Wyd. nowe Jana Nep: Bobrowicza. Lipsk : Breitkopf & Haertel, 1836. - XXXII, 216 s., [4] k. tabl. ; 21 cm.
Polska - 10-14 w

94(438).01
94(438).02

Nr inw.: 002-014392-00-0

Po latach zdecydowano, iż posiadany egzemplarz dzieła Naruszewicza należy jak najszybciej poddać specjalistycznej konserwacji. Szczególnie, że udało się w ramach realizowanego obecnie przez bibliotekę projektu „Cyfrowe pogotowie historyczne” pozyskać na ten cel niezbędne środki od Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Prezentujemy efekt konserwacji tego cennego druku.

Nim jednak omówimy istotne elementy wydawnictwa, celem wprowadzenia, kilka słów o jego autorze.

Portret Adama Naruszewicza autorstwa Mateusza Tokarskiego. Mat. ze strony: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ANaruszewicz.jpg> [dostęp: 15.05.2019]

Adam Tadeusz Stanisław Naruszewicz (1733-1796) to nie tylko jezuita, biskup smoleński i łucki, senator, ale też poeta, dramatopisarz i tłumacz, a także bywalec „obiadów czwartkowych” i nadworny historyk Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Prowadzone przez niego badania nad Słowiańszczyzną zaowocowały powstaniem siedmiotomowego dzieła pod nazwą *Historia narodu polskiego*, przy czym należy zaznaczyć, iż tomy od II do VII ukazały się drukiem jeszcze za życia autora, natomiast tom I doczekał się wydania dopiero w 1824 r. Naruszewicz nie zdecydował się na jego publikację ponieważ zawarł w nim krytykę legendarnych dziejów Polski, a ponadto nie zgadzał się z tezą o sarmackim pochodzeniu Słowian¹, co nie było wówczas życzliwie postrzegane.

¹ A. F. Grabski, *Dzieje historiografii*, Poznań 2006, s. 404-405.

Dodatkowo, jak notuje Karol Estreicher w *Bibliografii polskiej*, wydanie I tomu zostało „wzbronione przez posła rosyjskiego”. Praca nad wielotomowym dziełem do dziś jest wysoko oceniana przede wszystkim ze względu na zgromadzone materiały źródłowe, a także zaakcentowanie zagadnień związanych z historią kultury, ustroju, społeczeństwa i gospodarki, a nie jedynie zwrócenie uwagi na historię polityczną.

Książka została wydana w Lipsku, przez niemieckie wydawnictwo Breitkopf & Härtel specjalizujące się głównie w drukach muzycznych. Co ciekawe firma drukowała również obcych nakładców. Od początku XVIII

Portret Jana Nepomucena Bobrowicza.

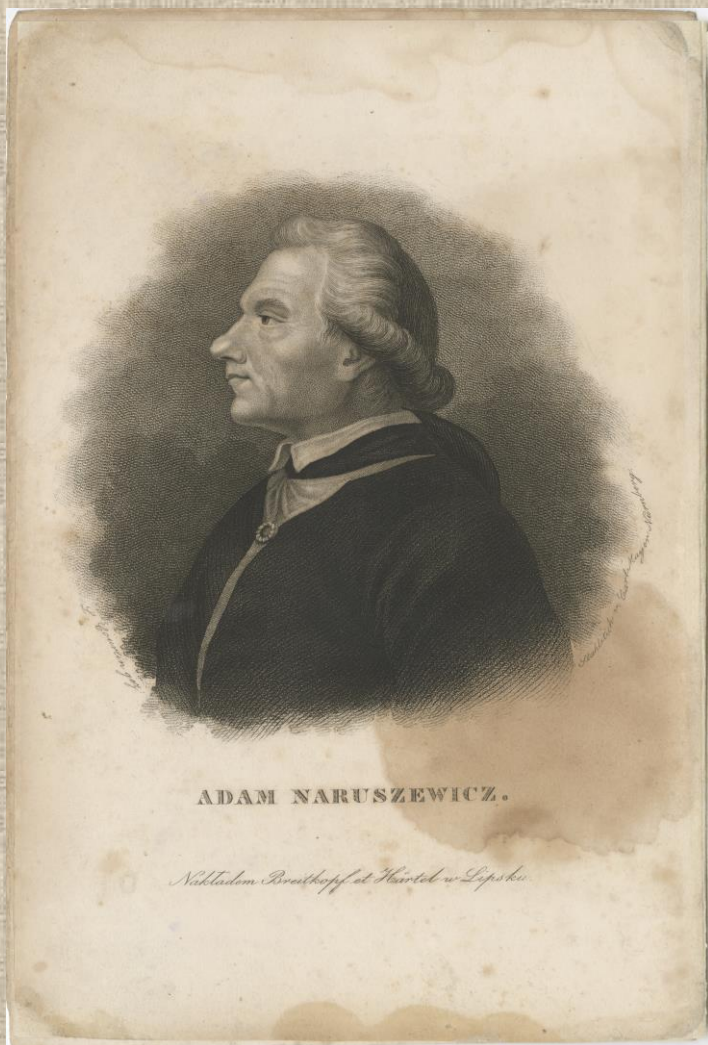
Źródło:

<https://nekropole.info/lv/person/view?id=6688557&l=de> [dostęp: 13.06.2019].

w. ukazywały się tam też prace polskich autorów². Tu właśnie w latach 1836-1837 dokonano nowej edycji dzieła Naruszewicza. Bezpośrednim „sprawcą” tego wydania był Jan Nepomucen Bobrowicz – kompozytor, gitarzysta-wirtuoz, ale również księgarz i wydawca, który po upadku powstania listopadowego wyemigrował do Lipska³. Pełne lipskie wydanie *Historii ...* (pierwsze wydanie całości, jak podają niektóre źródła) obejmowało 10 tomów. Z tej właśnie edycji pochodzi suwalski egzemplarz I tomu *Historii narodu polskiego*.

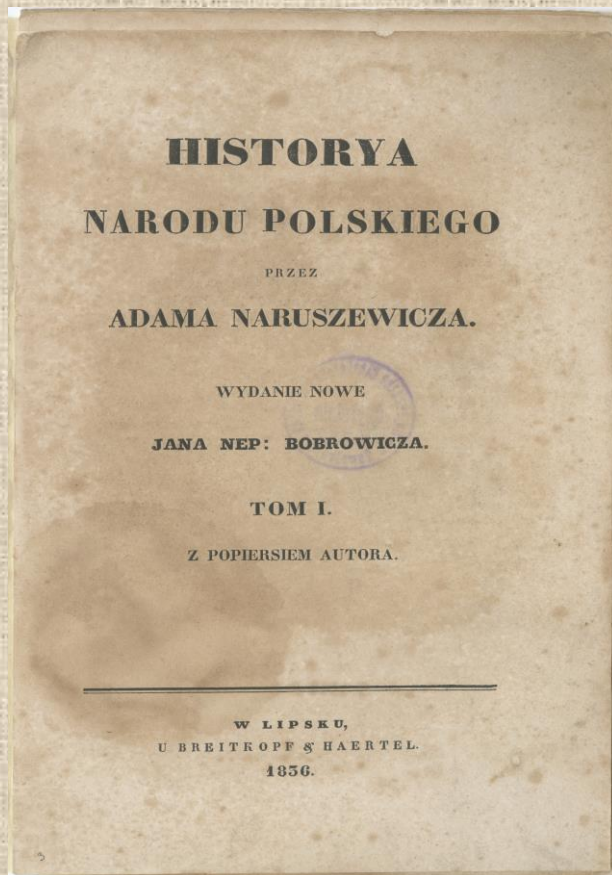
² Breitkopf [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadlowski, Wrocław 1971, s. 333.

³ S. P. Koczorowski, *Bobrowicz*, „Polski Słownik Biograficzny” 1936, t. 2, s. 157-158.

Kartę tytułową poprzedza niemalże całostronicowy frontysepis (wykonany techniką stalorytu). Przedstawia on portret Adama Naruszewicza – autora pracy.

Staloryt pochodzi prawdopodobnie z pracowni norymberskiego rytownika, grafika i wydawcy Karla Ferdynanda Mayera (ur. 21 maja 1798 r. - 2 stycznia 1868 r.). Artysta zdobył renomę i sławę jako autor wielu ilustracji do współczesnych mu dzieł. Jego prace odznaczały się delikatnością i lekkością. Popyt na nie był jedną z przesłanek do założenia przez Mayera własnej pracowni, gdzie pod jego kierunkiem wykonywano zamówienia.

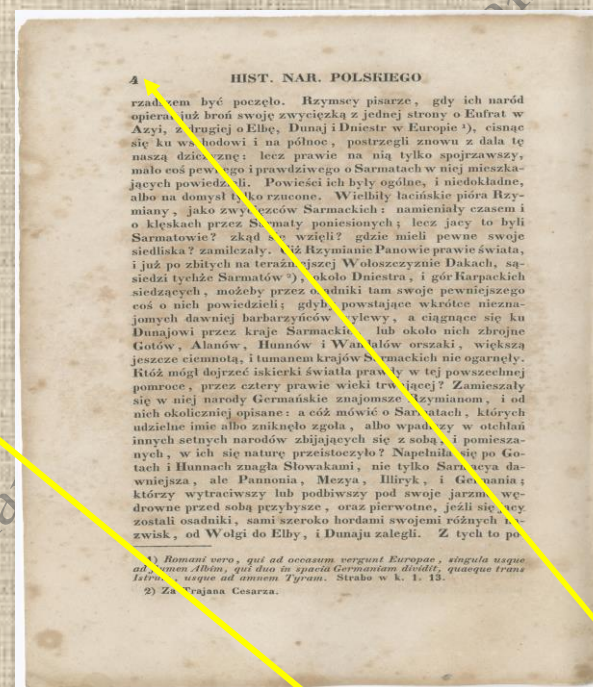
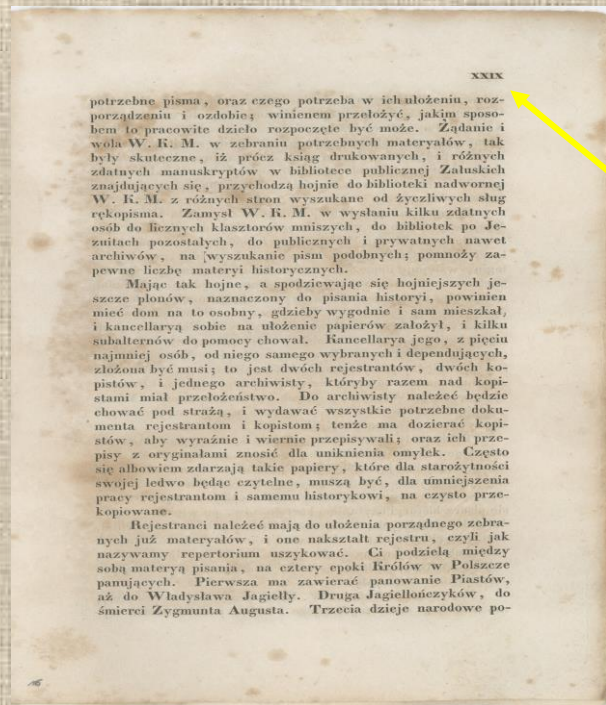

Strona tytułowa *Historii* zawiera pełną informację o książce, a więc dane dotyczące:

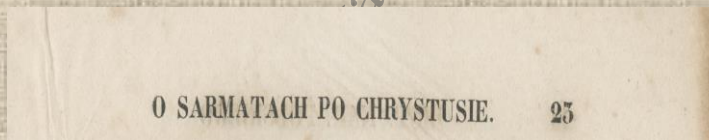
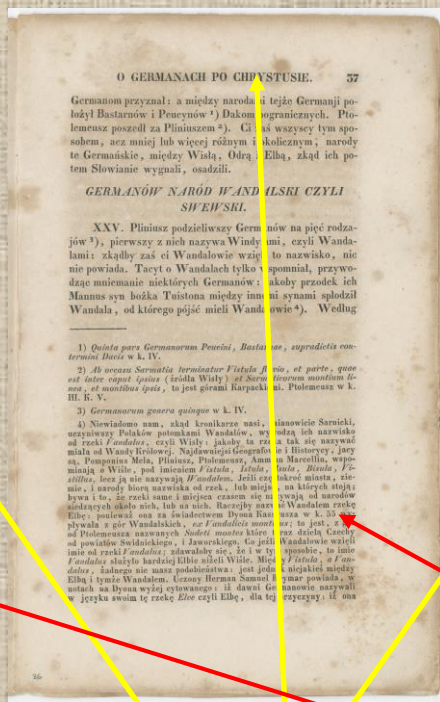
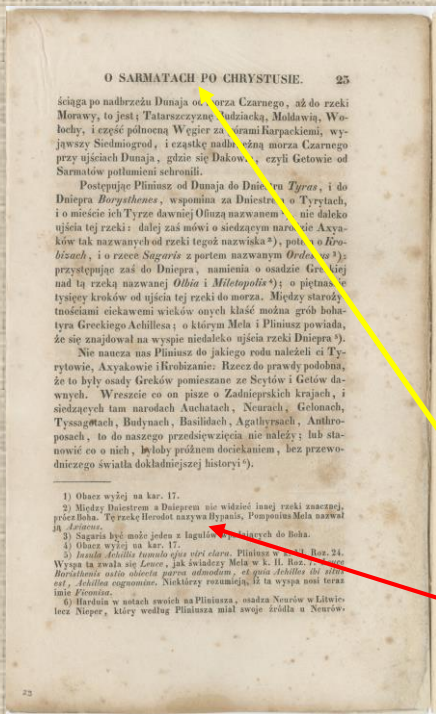
- tytułu,
- autora,
- wydania,
- wydawcy,
- miejsca i rok wydania,
- drukarni.

Na odwrocie strony tytułowej umieszczono znak własnościowy w postaci pieczęci biblioteczej.

Blok książki zbudowany jest z 17 składek, użyto dwóch rodzajów paginacji – rzymskiej (32 s.) i arabskiej (216 s.). Materiałem wzbogacającym treść pracy są mapy (czarno-białe, 4 złożone karty). Zostały one dodane po *Rejestrze nazwisk i rzeczy*...

Uwagę zwraca również zastosowanie żywej *paginy* na górnych marginesach kart.

Ich obecność to kolejny element informacyjny, który ułatwia korzystanie z pracy Naruszewicza umożliwiając sprawniejszą orientację w tekście książki. Dodatkowo walory pracy podnoszą sporządzone *przypisy*, często bardzo obszerne.

PRZEDMOWA

KRÓLEWSKIEGO WARSZAWSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK, UMIESZCZONA PRZY WYDANIU PIERWSZEGO TOMU HISTORII NARODU POLSKIEGO PRZEZ A. NARUSZEWICZA.

Królewskie Warszawskie przyjaciel nauk towarzystwo wydając tom niniejszy na widok publiczny, za obowiązek poczytuje złożyć sprawę o stanie rękopismów, z których to dzieło drukowano, i okazać ich autentyczność.

Gdy z woli Stanisława Augusta Króla Polskiego Naruszewicz przedsiębrał historię swą ojczyzny, zaczął od późniejszej epoki, czyli panowania Mieczysława I. Tu śmielsze stawiać mógł kroki, tu pewniejsze miał źródła wszelkich wypadków, tu gruntowniejsze podania, a chociaż nie wszystkie oznaczone były cechą pewności, miały przecież za sobą większe do prawdy podobieństwo, wytrzymywały bardziej krytykę, bez której ten autor nie postępował nigdy. Nie przeto jednak dawniejsze czasy nasz historyograf wiecznie chciał oddać niepamięci; zaczynając od drugiego tomu, późniejszym tylko chwilom zostawiał utworzenie pierwszego. Im

MEMORYAL

WZGLĘDEM PISANIA

HISTORII NARODOWEJ.

Paret amor dieta. Virg.

NAJJAŚNIEJSZY MIŁOŚCIWY KRÓLU!

ZAWOLANY od W. K. M. do pisania Historii Narodowej, nim do tak przeważnego dzieła powolną zawsze na rozkazy Pańskie rękę sięgnę, niech mi się godzi z powinny ku Monarsze respektem, a pufała ku Dobrodziejowi szczerością, otworzyć serce, co o tej pracy myślę, czego do jej wykonania potrzebuję; ażebym nadziei o zdolności mojej powziętej, płochą porwyżością nie zawiodł; a wszedłszy raz na ten plac obczerny, nie miał więcej zawady w tak trudnym, i od żadnego jeszcze od dwu wieków nie przedsięwziętym biegu.

Przepędziłem, Panie Miłościwy, lat wieku mego czterdzieści i dwa, w pracach od młodości przykrych i nie ustających; a lubo stan mój w zaciszy nie chlubny i nie okazały, nie narażał mnie na brzmienie owe, próżnym czestokroć hałasem, zasługi, śmiecie jednak mówić mogę, że m. próżnowania nie lubi, będąc i z przeszłego powo-
A. Naruszewicza. Tom. I.

REJESTR

NAZWISK I RZECZY

ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W TYM TOMIE I.

LICZBY OZNACZAJĄ STRONNICZKĘ RART.

Abulfeda Syryjczyk pisarz Geo- 85. byli w Rzymkiem wojsku
graft 156. 163.
Achillesa grób gdzie się znaj-
duje 23.
Adragost władca osad Słowiań-
skich 182.
Adryan most łączący Mezją i Da-
cją rozrzucił 66.
Agathyras za Dnieprzem 23.
Agilmond Król Longobardów 164.
Ainetos a Greków zaaczy sławy.
To było powodem, że Słowian
od Wendów Pałagnów, albo
Wendów Sarmatów wyprowa-
dzano 30.
Alanie 22. 24. Aryatycecy za Wol-
gą. Europejczy z Sponami znie-
szami od Dniepru do Donu 135.
zajmują Scyrytą mańcisza i Me-
zją wyższą 10. Poada Alanów
81. 134. mogą dzwienicim kor-
dem Chazarów szkodzić 81.
Alani naród potężny, pod rzą-
dem jednego monarchy 82. swal-
czyli ich Hunowie 82. 134.
część Alanów do Wandali po-
szła lub do Galji, i nad rzeką
Ligeris osiadła 83. ich roda-
cy sprzymierzeni z Glositami
przez Hunów zaleśnieni równo
83. w Fawoskiej wojnie obe-
cni 84. Alanie, Roxolanie, Ce-
stobochy i Pencyni, czy nie byli
jednego szczepu? Na zaleścycie
narodu Litewskiego Alani 81.
85. sąsiadzi Sarmatów i Mas-
zagatów 85. z Galji powzięli
obeznani z językiem Rzyman

85. byli w Rzymkiem wojsku
85. siedliśko ich nad Chrosem,
czyli Niemsem 86.
Albis, Elba, rzeka Germanji 36.
151.
Alboin Król Longobardów, pro-
wodził Bulgarów do Wilch 169.
Aldemburg czyli Oldenburg, Sia-
rygród, w prowincji Wągrskiej
130. 186.
Alexander Wielki zawojował Try-
baliów 14. 62. pobił Gotów czyli
Traków, nie Gotów 57. miasto
ich zburzył 14. 62. wziął po-
darunki i wzięli 14. zjadł stwo-
rzone bajki, jakoby z Leszkciem
czyli Przemysławem I. potykał
się i dobył Kraków 14. 15. 16.
Alizonowie gdzie mieszkał? 10. 11.
Allatens wódz Gotów, wraz z Sa-
fraxem unosi młodego Króla Wi-
deryka ku Dnieptrowi, przed na-
chożącyymi pierewy raz Eura-
pę Hannami 8.
Alpy Sarmackie dzieliły Siedmio-
gród i Waloaszycanie 61.
Aluta rzeka dawniej Tiarantus 7.
Amaris rzeka Germanji 42.
Amaxampes po Scyrytaku święte
drogi 8. 13. stroniem gorki i
brzołny, granica Alionów i Scy-
tów orszaków 9. wpała do Bohu 8.
zapewne to jeden z Tykiczów
Ukrainskich, które tworzą rzekę
Sinnabę 9. kocioł nad tą rzeką,
patrz Ariantus 12.

13*

AUTOROWIE

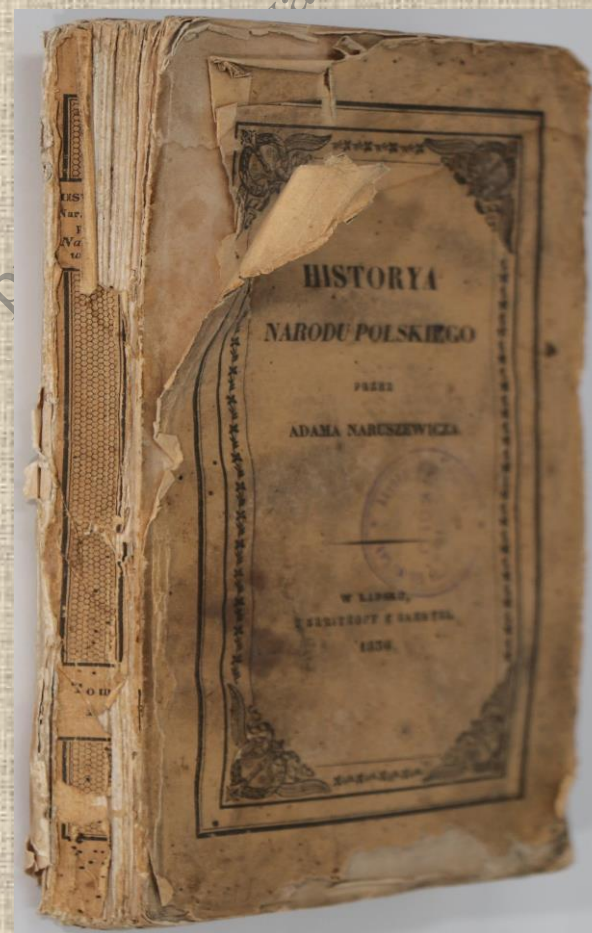
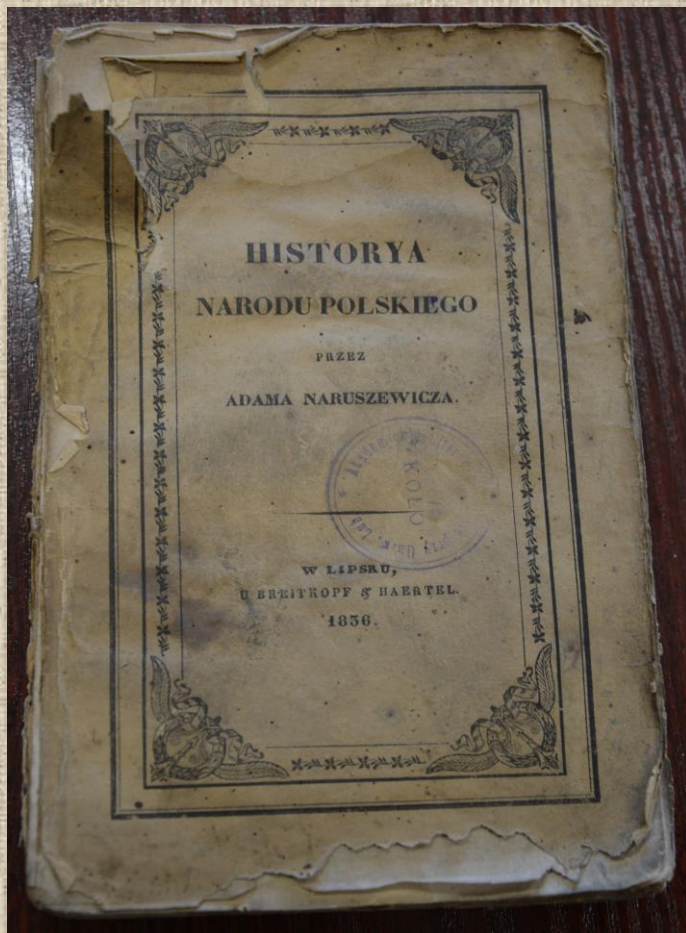
KTÓRYCH ŚWIADECTWA CYTUJĄ SIĘ W TYM

TOMIE I.

Amnian Marcellin.	Fraelich.
Anville (P).	Fresne (du) Karol.
Assemani.	Froenzel, Abraham.
	Frisch Jan.
Bajer.	Grammatyk Saxon.
Baudari.	
Belius.	Hancz Marcin.
Bielski.	Hanssius.
Biondus.	Harden.
Bogufal.	Hartknoch.
Brerewood Edward.	Helmold.
	Herberstein.
Cange (du).	Herbinus.
Chomlates.	Herodot.
Comment. Acad. Petropol.	Hoffman.
Caropalates.	Horaciusz.
Duguignes.	Hulsius.
Długosz.	
Dobner.	Jordan.
Duisburg.	Jornandes.
Dyon Kassysusz.	Jale (de).
Dytmar.	
Ekkard (ab.) Jerzy.	Kadlubek.
Évréque (L).	Kereselich Baltazar.
Farlat.	Kleczewski.
Florus.	Kliewertusz.

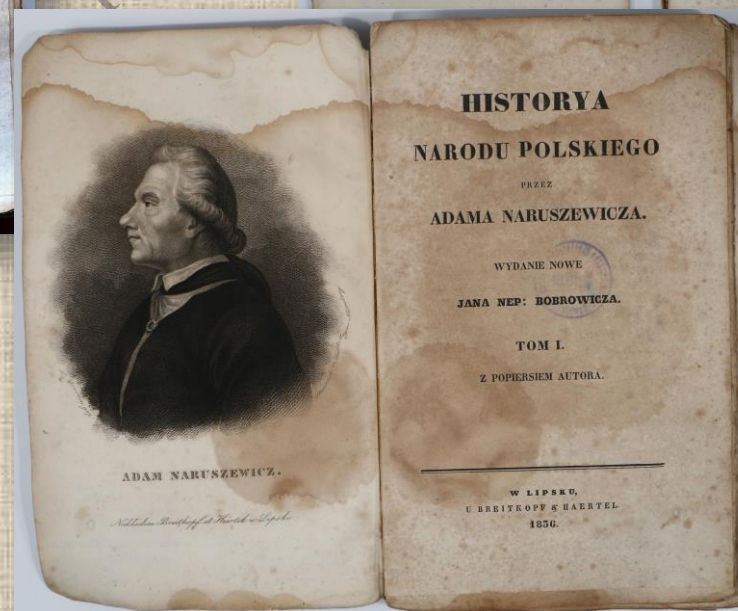
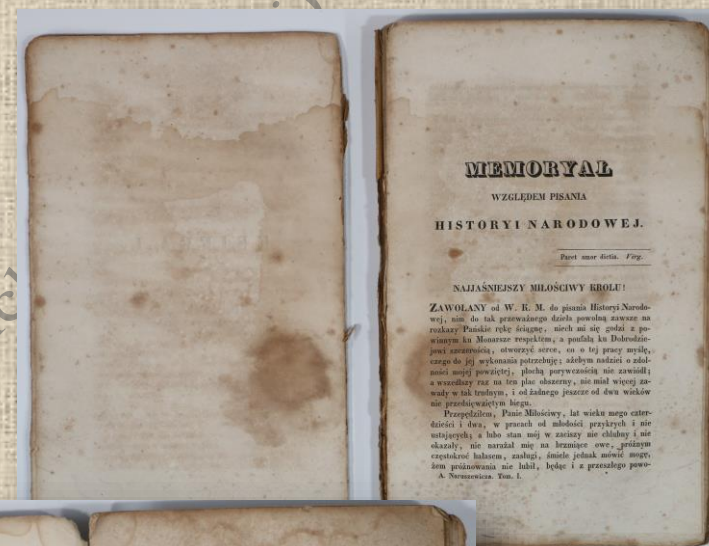
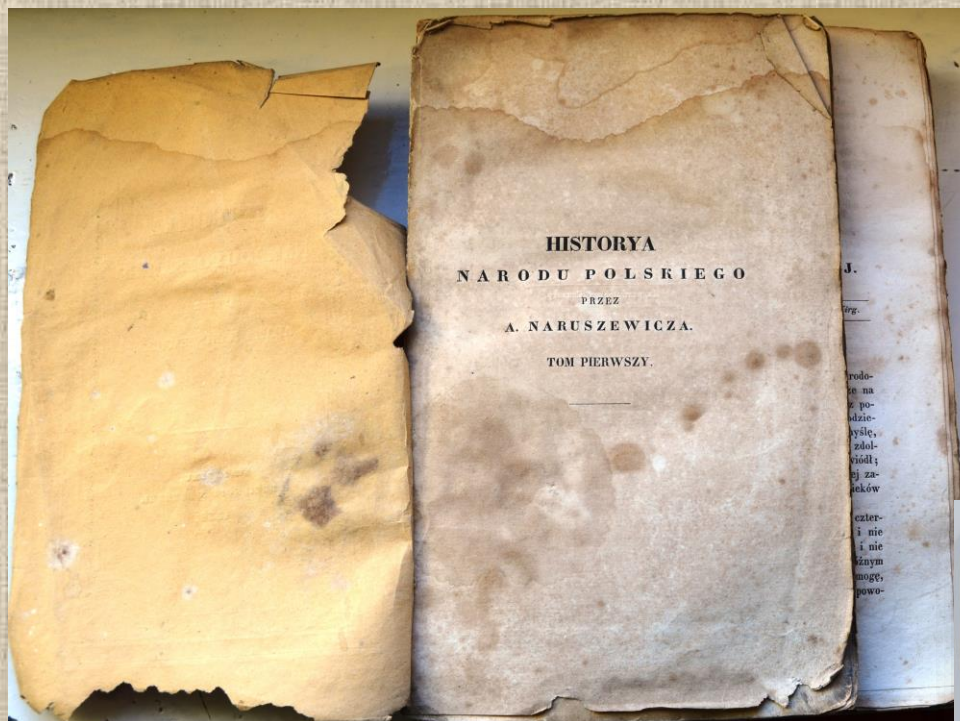
Naruszewicz ponadto dodał do swojej pracy dwa rodzaje spisów (można je nazwać indeksami), tj. *Rejestr nazwisk i rzeczy...*, oraz wykaz *Autorowie których świadectwa cytuję...* Teksty wprowadzające w treść dzieła to *Przedmowa* oraz *Memoryał względem pisania...*

KSIĄŻKA PRZED KONSERWACJĄ

Bibliot

m. Marii Konop

Zdjęcia książki pochodzą z Dokumentacji konserwatorskiej.
Stary druk z księgozbioru Biblioteki Publicznej im. Marii
Konopnickiej w Suwałkach, Nowy Dwór Mazowiecki 2018.

BIBLIOGRAFIA

- *Dokumentacji konserwatorskiej. Stary druk z księgozbioru Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej w Suwałkach*, Nowy Dwór Mazowiecki 2018.
- *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław 1971.
- Grabski A. F., *Dzieje historiografii*, Poznań 2006.
- Koczorowski S. P., *Bobrowicz*, „Polski Słownik Biograficzny” 1936, t. 2.
- Naruszewicz A., *Historia narodu polskiego*. T. 1, Lipsk 1936.

Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej (Suwałki)

Dziękujemy za uwagę
i zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

Biblioteka Publiczna
im. Marii Konopnickiej
ul. Emilii Plater 33 A
16-400 Suwałki

<http://bpsuwalki.pl>

e-mail: sekretariat@bpsuwalki.pl

czytelnia@bpsuwalki.pl

digi@bpsuwalki.pl

sekretariat: tel. 87 565-62-46

czytelnia: tel. 87 565-62-46 w. 23